

Επίμονη μαθητεία

Μια εργασία του Π.Β. Πάσχου για τον Φώτη Κόντογλου, που μαρτυρεί τον αδιάπτωτο έρωτα του μαθητή προς τον δάσκαλο

Π.Β. Πάσχου, Κόντογλου - Εισαγωγή στη Λογοτεχνία του μ' ένα Επίμετρο - Ανθολόγιο κειμένων του, Εκδόσεις «Αρμός», Αθήνα 1991, σ.σ. 135.

Ο Κόντογλου βρέθηκε κάποτε από τα μπουγάζια τ' Αϊβαλιού στα «ένδοξα Παρίσια», αλλά δεν έχασε εκεί το νου του. Όταν λοιπόν ξαναβρέθηκε στην Ελλάδα είχε τα μάτια της ψυχής του παντ' ανοιχτά κατά την Ανατολή, τη χαμένη Εδέμ. Ο Πάσχος, πολύ νεότερος του Κόντογλου, κατηφόρισε κι αυτός από τα κρακκουρα της ορεινής Λευκοπηγής στη reigne du monde, συμπλήρωσε εκεί τις σπουδές του, αλλά και γι' αυτόν Βασιλίσ της Οικουμένης είναι πάντα η περίβλεπτη Κωνσταντίνου Πόλις. Το κέντρο του κόσμου δε μετατοπίστηκε και για τον Πάσχο, και ασφαλώς χρωστάει κατά μέγα μέρος την ισορροπία του στον Κόντογλου.

Δεν είμαι σε θέση να κρίνω ποιος είναι ο συνεπέστερος μαθητής του Κόντογλου στη ζωγραφική, αναμφισβήτητα όμως ο πιστότερός του στο γράψιμο είναι ο Πάσχος. Τα γραφτά του όλα μαρτυρούν τον αδιάπτωτο έρωτά του για τον δάσκαλό του, κοντά στον οποίο μαθήτευσε αρκετά χρόνια -και εξακολουθεί να μαθητεύει. Για τούτο και το νέο του βιβλίο δεν είναι απλώς τιμητική προσφορά ή εξόφληση του χρέους προς τον αρχιμάστορα, αλλά η συνέχεια του διαλόγου τους.

Όταν το 1985 συμπληρώθηκαν είκοσι χρόνια από το θάνατο του Κόντογλου, ο Πάσχος επιμελήθηκε τον τόμο «Ευλογημένο καταφύγιο», που περιλάμβανε άγνωστα και ανέκδοτα κείμενα του σπουδαίου Αϊβαλιώτη, και έγραψε εκτενή προλεγόμενα με τίτλο «Η ζωντανή και η νεκρή παράδοση». Πέρυσι, στο βιβλίο «Φώτης Κόντογλου - Είκοσιπεντε χρόνια από την κοίμησή του», συγκέντρωσε τα κυριότερα κείμενά του για τον Κόντογλου, γραμμένα από το 1960 ως το 1987. Φέτος, συγκεφαλαιώνοντας όσα γράφτηκαν για τον Κόντογλου από τον ίδιο και άλλους πέρυσι και παλιότερα, παρουσιάζει συστηματικότερα τον λογοτέχνη. Τα μέρη του βιβλίου: Εισαγωγή οκτώ κεφαλαίων (σ.σ. 13-51), Βιο-βιβλιογραφικά του Κόντογλου (52-63) και Επίμετρο-Ανθολόγιο.

Ο Πάσχος υπερασπίζεται με αγάπη και θαυμασμό την Ορθόδοξη Ελληνικότητα του Κόντογλου. Περιττεύει εντελώς να αναλύσω ή να επεξηγήσω το πράγμα: και ο Κόντογλου είναι γνωστότατος και ο Πάσχος γνωστός, το στίγμα τους θεληματικά ευδιάκριτο, και η Ορ-

Ο Φώτης Κόντογλου

θόδοξη Ελληνικότητα σημείο αντιλεγόμενο. Και είναι προς τιμήν του Πάσχου ότι, όπως ακριβώς και ο δάσκαλός του, αφήφει τους σοφιστικούς μυκητισμούς και τους κοιμούς ονειδισμούς του λογοτεχνικού περιγύρου.

Ακριβώς επειδή οι σοφιστές δεν απολείπον, θέλω να σημειώσω μερικές σκέψεις που προκαλεί η Εισαγωγή. Πρώτα-πρώτα, αφού μάλιστα ο Πάσχος επιχειρεί μια ανακεφαλαίωση των απόψεων για τον Κόντογλου, ήταν ανάγκη να συζητηθεί και η γνώμη του Πεντζίκη. Είναι προφανές ότι ο Πάσχος δεν την αποδέχεται, αυτός όμως ήταν ένας λόγος παραπάνω για να μην την προσπεράσει. Η άποψη του Πεντζίκη δεν έχει καμιά σχέση με την άρνηση της μουσειακής Αριστεράς και θέτει ένα οξύτατο πρόβλημα, που ο Πάσχος όφειλε, ριψοκινδυνεύοντας ίσως, να εγγίσει.

Υστερα, δεν είναι καιρός να εγκαταλείψου-

με σιγά σιγά το αντίδικο ύφος; Δίκαια θα μπορούσε εδώ να κραυγάσει ο Πάσχος «εν τω αυτό κρίματι ει, και πώς διδάσκεις τους άλλους;». Εν τω αυτό και μείζονι, αλλά πρέπει ν' αρχίσουμε να ξεσαβουρώνουμε. Η τρίτη μου παρατήρηση αφορά γενικά το ύφος του Πάσχου. Σημείωσα παραπάνω ότι είναι ο πιστότερος μαθητής του Κόντογλου στο γράψιμο. Το ζήτημα είναι αν το ύφος του Κόντογλου, που πάει -ή το έκανε η ισχυρή του ιδιουσυγκρασία να πάει- με τις περιγραφές των κάστρων, των λιμανιών, των καραβιών κλπ., είναι, το προσφορότερο για δοκιμακά γραφτά. Εχω τη βεβαιότητα ότι ο απογαλακτισμός του φίλου μου Παντελή είναι αναγκαίος και κανείς δε θα θεωρήσει ότι προδίνει εκείνον, παρά τους πόδας του οποίου εμαθήτευσε πιστά.

Ν. Α. Τριανταφυλλόπουλος

ΞΕΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

■ **Λαφκάντιο Χερν:** «Ολεθρος και άλλα διηγήματα», απόδοση Πέτρος Π. Καλονάρος, εκδόσεις «Gutenberg», Αθήνα 1991, σ.σ. 70.

Βαπτισμένος μέσα στη μυθώδη και μυστηριακή ατμόσφαιρα της παλιάς Ιαπωνίας, όπου ήρωες, δαίμονες και πνεύματα συνοικούν, ο Χερν δεν χάνει παρ' όλα αυτά την ελληνική του ρίζα. Αναπλάθει ιστορίες της δεύτερης και τελευταίας πατρίδας του, μιλώντας για τον έρωτα και το θάνατο, για το καθημερινό και το παντοτινό του κόσμου με συγκίνηση και δέος.

■ **Φελίπε Αλφάου:** «Το καφενείο των τρελών», μετ. Ρούλα Κυριαζίδου, εκδόσεις «Αλεξάνδρεια», Αθήνα 1991, σ.σ. 254.

«Το καφενείο των τρελών» στο Τολέδο, πόλη μαγική, μετέωση στο χρόνο, είναι ο χώρος συγκέντρωσης των λογοτεχνικών χαρακτήρων που δεν έχουν βρει τον συγγραφέα τους...

Ο Φελίπε Αλφάου, Ισπανός μετα-

νάστης στην Αμερική, που αναγκάζεται να γράψει στα αγγλικά την ισπανική ιστορία του, λέει πως συχνάζει και αυτός στο καφενείο των τρελών αναζητώντας χαρακτήρες για να αφηγηθεί την ιστορία τους. Οι χαρακτήρες όμως είναι απείθαρχοι και όταν γευθούν την πραγματικότητα, μεθούν και γυρεύουν να πλάσουν μόνοι το πρόσωπο και τη μοίρα τους.

■ **Ουίλιαμ Φόκνερ** «Οι ακατανίχτοι» μετ. Ντίνα Σάπκα, εκδόσεις «Σύγχρονη Εποχή», Αθήνα 1991, σ.σ. 257.

Ο Νότος στη διάρκεια του Εμφύλιου Πολέμου ιχνογραφείται μαζί με το πρόσωπο ενός λαού που ίσως παραδόθηκε αλλά δεν νικήθηκε. Οι χαρακτήρες του βιβλίου είναι ως επί το πλείστον βασισμένοι στην ίδια οικογένεια του Φόκνερ. Ο συνταγματάρχης Τζον Σαρτόρις ενσαρκώνει τον εκπληκτικό προπάππο του συγγραφέα.

□ **Ουίλιαμ Γκόλντινγκ** «Ορα το σκοτάδι», μετ. Εφη Φρυδά, Γιώργος Αφενδράς, εκδόσεις Σ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1991, σ.σ. 374.

Βρισκόμαστε στο βομβαρδισμένο Λονδίνο κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ένα παιδί γεννιέται μέσα από μια πυρκαγιά χωρίς γονείς και χωρίς καταγωγή.

Άλλος κεντρικός χαρακτήρας στο μυθιστόρημα είναι ο Μάτι που έχει την ικανότητα να κατευθύνει το μυστηριώδες αυτό παιδί προς το καλό και η Σοφί η οποία επιβάλλει το κακό. Όταν οι δρόμοι των πρωταγωνιστών συμπλέκονται τότε τα γεγονότα σαν ορμητική χιονοστιβάδα σαρώνουν οράματα και ψευδαισθήσεις.

